

Kroppøving og idrett i Norge – overlappende men distinktive felt

Eivind Å. Skille & Kjersti Mordal Moen

Høgskolen i Innlandet

Forfatterkontakt <eivind.skille@inn.no>

Abstract

Physical education and sport in Norway – overlapping but distinctive fields

Organized and voluntary sport and the school subject physical education have historically been tightly interwoven in Norway. In this study, organized and voluntary sport and physical education are considered as two fields as described by Bourdieu, in the search for answering the research question: How can physical education and sport be understood as overlapping and distinctive fields? In order to answer the question, we analysed the two last steering documents in each field; the curriculum in physical education from 2015 and 2020, and the sport policy documents of 2015 and 2019 (the latter referred to as a long-term plan). The two main findings of the analysis are, first, that the historical relationship where sport is the dominant part, is still identifiable in the contemporary steering documents. The overlaps between the fields can be explained by several and interdependent causes: one is that many of the same actors operate in both fields – sports people are physical education teachers and physical education teacher educators; moreover, the establishment of the physical education field was initiated by powerful people in the sport field. In that respect, it has been a mode of doxa that physical education to a large degree has resembled sport. However, second, we identified an emancipation process in the field of physical education; there are formulations in the steering documents supported by other research, indicating heterodoxic discussions within the physical education field, leading to change. All in all, we identified two fields with various levels of maturity.

Key words: Bourdieu, doxa, heterodoxy, text analysis, steering documents, voluntary sector, public sector, Norway

Innledning

Kroppsøving og idrett har alltid vært tett sammenvevde, med hverandre og med Forsvaret. Forskning viser at helse har vært og fortsatt er en viktig legitimering av både kroppsøvingsfaget og idrettsbevegelsen (Augestad, 2003; Moen, 2011; Skille, 2011). Ledelsen i Norges idrettsforbunds (NIF) var pådrivere for opprettelsen av Norges idrettshøgskole (NIH) i 1968, mens 'NIH først og fremst utdannet kroppsøvingslærere for skolen' (Goksøyr, 2011, s. 152) og var en sentral aktør for å dekke Forsvarets behov (Tønnesson, 1986). NIH er enda en dominerende aktør innen utdanning og forskning i kroppsøving og idrett, selv om antall institusjoner som tilbyr slik utdanning har ekspandert (Borgen, et al., 2020). Idrett har altså en historisk sterk plass i kroppsøvingsfaget (Augestad, 2003), og har det også i dag (Moen et al, 2018a). Det militære elementet som opprinnelig var koblet til idrett, finner vi også igjen i dagens kroppsøvingsfag (Aasland et al, 2017). Uten å forfølge det militære aspektet, vil vi i denne artikkelen undersøke om det finnes andre sammenhenger, og ulikheter, mellom de to feltene kroppsøving og idrett.,

Kroppsøving og idrett har fysisk aktivitet som fellesnevner, i hver sin sektor: henholdsvis offentlig og frivillig. Til tross for ulike sektorer, er begge institusjonaliserte virksomheter med offisielle styringsdokumenter. Som forskere i henholdsvis idrett og kroppsøving er vi interesserte i kunnskap om hvordan fellesnevner og ulikheter fremkommer i styringsdokumenter i de to kontekstene. Vår tolkning er inspirert av Bourdieus beskrivelser av felt når vi gjennom tekstanalyse søker å svare på følgende problemstilling: *Hvordan kan kroppsøving og idrett forstås som overlappende og distinktive felt?* For å besvare problemstillingen vil vi:

- identifisere fellesnevner og ulikheter i styringsdokumentene i feltene kroppsøving (Udir, 2015, 2020) og idrett (NIF, 2015, 2019).
- identifisere utvikling av fellesnevner og ulikheter fra 2015 (NIF, 2015; Udir, 2015) til 2019/2020 (NIF, 2019; Udir, 2020).

Å utvikle kunnskap om dette er viktig for å få en forståelse for det enkelte felt i dag, særlig fordi feltene tilsynelatende begge tas til inntekt for et folkehelseparadigme der fysisk aktivitet er løsningen. Konkret vil vi se etter hvordan likheter og forskjeller kommer til uttrykk gjennom ord og formuleringer i de ulike styringsdokumentene. Artikkelen følger en klassisk oppbygning, med teori, metode, resultater og diskusjon, før konklusjon.

Teoretisk rammeverk

Vi betrakter idrett og kroppsøving som felt, som spesifikke og relativt autonome virksomhetsområder (Bourdieu, 1990; Bourdieu & Wacquant, 1992). Et felt er spesifikt fordi det er uavhengig av andre samfunnsområder, med egne – skrevne og uskrevne – regler og normer. Det er regler og normer for hva som er viktig i og gjelder for idrett, og regler og normer for hva som er viktig og gjelder for kroppsøving. Et etablert felt er med Bourdieus terminologi preget av doxa, en stilltiende enighet – i alle fall udiskutert samtykke – om tingenes tilstand. Et felt der diskusjon om endring kommer opp, er i heterodoksi; det påpekes at det finnes andre løsninger enn den etablerte. Samtidig har det enkelte felt kontakt med andre felt, og med samfunnet generelt. Idrettsfeltet vil altså påvirke og bli påvirket av for eksempel det politiske felt, det kommersielle felt, eller kroppsøvingfeltet (Skille, 2010). Videre hevder flere at idrett gjennom profesjonalisering har blitt sterkt påvirket av markedsfeltet (Kitchin & Howe, 2013; Taylor & Garratt, 2010): ‘the field of sport has been colonized by the commercial field’ (Hill et al., 2021, p. 119). Kroppsøvingfeltet vil likeledes påvirkes av skolen som et overordnet felt, og kanskje pedagogikk og dannelse som mer abstrakte men potensielt innflytelsesrike felt (Moen et al., 2018b; O’Donovan et al., 2015). For eksempel identifiserer O’Donovan et al. (2015) i en studie av garderobes i kroppsøving, tre gjensidig påvirkende felt: ‘principally schooling, physical education and physical culture’ (s. 57).

For at felt skal eksistere og overleve, konkurrerer aktører om å lykkes innenfor eller oppnå makt i feltet. Det forutsetter at aktørene har en felles formening om hvorfor det lønner seg å gjøre det godt i feltet og hva man streber etter for å oppnå denne suksessen (Bourdieu, 1990). I Bourdieus felt refererer aktører til både organisasjoner og individer, som inngår i relative posisjoner, herunder maktstrukturer. Vi vil også, med referanse til annen forskning, anvende Bourdieus (1990) begrep om individuelle aktører: habitus, som defineres som strukturerte og strukturerende strukturer. Det vil si at det er tillærte og relativt stabile disposisjoner for individers tolking og handling – og tilpasningsevne – til de felt de opererer i.

Metode

Studien er inspirert av Bratberg (2017) som mener det er mulig å ‘... betrakte tekster som datamateriale’ (s. 11), og at man gjennom systematiske studier av tekster kan trekke slutninger om underliggende forhold. Vi bygger på analyse av følgende styringsdokumenter:

- i. Læreplan i kroppsøving (Udir, 2015)
- ii. Læreplan i kroppsøving (Udir, 2020)
- iii. Idrettspolitisk dokument (NIF, 2015)
- iv. *Idretten vil!* (NIF, 2019)

Tabell 1 viser hvordan de ulike dokumentene er bygd opp, når det gjelder struktur, antall sider og antall ord.

TABELL 1. *Oppbygging og struktur, samt antall sider og ord i de aktuelle styringsdokumentene*

<i>Styringsdokument</i>	<i>Oppbygging og struktur</i>	<i>Antall sider Antall ord</i>
Idrettspolitisk dokument (IPD) 2015-2019	<i>Består av kapitlene:</i> 1. Felles plan for norsk idrett 2. Idrettsglede for alle 3. Formål og virksomhetsidé 4. Idrettens verdigrunnlag 5. Programmerklæring 6. Idrettsmål 7. Organisasjonsmål Videre inngår 4 bilag	38 sider 7070 ord
<i>Idretten vil</i> 2019-2023	<i>Består av 7 hovedoverskrifter:</i> – Premisser for idrettsorganisasjonens arbeid – NIFs formål – Visjon – Virksomhetsidé – Grunnleggende veivalg – Overordnede mål – Strategiske satsingsområder	16 sider 2436 ord
Læreplan i kroppsøving (2015) KR-01-04 (Den generelle delen av læreplanen*)	<i>Består av delene:</i> – Føremål – Hovudområde – Timetal – Grunnleggjande ferdigheiter – Kompetanssmål etter 4. trinn, 7. trinn, 10. trinn, Vg1, Vg2 og Vg3 – Vurdering	8 (22*) sider 2267 ord

Læreplan i kroppsøving (2019) KR001-05 (Overordna del – verdier og prinsipp for grunnopplæringa*)	<i>Består av delene:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Om faget Fagrelevans og sentrale verdier - Kjerneelement - Tverrfaglege tema - Grunnleggjande ferdigheiter <ul style="list-style-type: none"> - Kompetansemål og vurdering; 2. trinn, 4 trinn, 7 trinn, 10 trinn, Vg1, Vg2 og Vg3 - Vurderingsordning 	13 (18*) 3970 ord
---	--	----------------------

*Vi redegjør ikke for generell del av læreplan (fra 2006) og overordnet del i LK20 i denne tabellen (kun antall sider i parentes), da disse ikke er en del av vår analyse.

Styringsdokumenter angir formell makt. Strukturen av aktører med formell makt på henholdsvis idrettsfeltet og kroppsøvingfeltet, varierer imidlertid noe. På kroppsøvingfeltet forholder vi oss til læreplaner utarbeidet av Utdanningsdirektoratet (fra 2015 og 2020), som er en direkte forlengelse av Kunnskapsdepartementet. På idrettsfeltet forholder vi oss til idrettspolitisk dokument (IPD, fra 2015) og langtidsplan (fra 2019) som er utarbeidet av Norges idrettsforbund, som er en frivillig organisasjon. En viktig forskjell mellom feltene er at staten ved Kulturdepartementet har en idrettspolitikk, men ingen utøvende organ, mens Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet som skapere av politikk har skolene som implementerende organisasjoner.

Tematisk tekstanalyse

Inspirert av Braun og Clarkes (2006) tematiske analyse var første fase i den kvalitative analyseprosessen en individuell og åpen lesing av de utvalgte styringsdokumentene for å gjøre oss kjente med datamaterialet. Vi forsøkte å identifisere fellesnevner og ulikheter som kom til syne i dokumentene mellom de to kontekstene. I andre fase møttes artikkelforfatterne og diskuterte hva hver av oss hadde festet oss ved i vår nærlesing, og kom frem til følgende liste med 'innledende koder' (Braun & Clarke, 2006): Bærekraft/berekraft; Likeverd; Glede/bevegelsesglede; Lek/leik; Fair play; Skole(r)/skolen; Idretten/idrettsaktiviteter/idretter; Inkludering/likeverd; Helse; Demokrati; Mestring/meistring; Øve på / trene på; Lære/læring; Prestere; Ferdighet; Ønsker og behov/eigne føresetnader; Kropp(en). Vi gikk tilbake til dokumentene med vår felles liste av ord mer tilstede i lesingen. Tilnærmingen var i tråd med en kvantitativ systematikk hvor vi helt konkret, og hver for oss gjorde ordsøk (telling) og fant hvor ofte de ulike ordene kom til syne i dokumentene (Bratberg,

2017). Vi var også oppmerksomme på om det var ord vi hadde oversett. Etter denne analysefasen endte vi opp med en oversikt over ordene som kontekstløse, tellbare objekt i teksten (Bratberg, 2017). Denne prosessen gjorde vi først for styringsdokumentene fra 2015 (NIF, 2015; Udir 2015), deretter for styringsdokumentene fra 2019 (NIF, 2019) og 2020 (Udir, 2020), for så å sammenstille analysen for 2015 dokumentene opp mot 2019- og 2020-dokumentene. Ord i topp teksten (som 'kroppspøving') ble ikke talt med.

Tredje fase var å syntetisere ord i overordnende temaer, samt å diskutere om det var ord som skulle forkastes (Braun og Clarke, 2006). Vi endte opp med følgende: Skole og idrett; Helse; Glede og lek; Demokrati og inkludering; Mestring og ferdighet; Øve og lære. Deretter gikk vi tilbake og gjorde en mer systematisk lesing av tekstene for å kunne trekke slutninger om ideer og intensjoner i dem (Bratberg, 2017). Vi var særlig opptatt av i hvilke sammenhenger ordene ble anvendt, hva som fremsto som særskilt for kroppspøvingfeltet og idrettsfeltet i de respektive styringsdokumentene, og til slutt; hva dette kunne bety. Vi var opptatte av kvalitative meningsaspekter, og underliggende ideer i de delene av teksten som omhandler våre inkluderte temaer (Bratberg, 2017). Artikkelforfatterne møttes igjen, og i tråd med Braun og Clarke (2006) begynte vi på dette steget i analysen å inkludere teoretiske konsepter og relevant empirisk forskning i vår diskusjon. I fjerde fase reviderte vi temaene, og navnga to hovedtematikker; 'Feltovergripende begreper i styringsdokumentene' som inkluderer Helse; Glede og lek; Demokrati og inkludering og 'Subjektorienterte begreper i styringsdokumentene' som inkluderer Forutsetninger; Øve og lære; Ferdighet og prestasjon. Hovedtemaer, inkludert tallfesting av ord finnes i Tabell 2.

I femte og siste fase trakk vi også ut 'Skole/idrett', og behandler det som mer overordnende temaer i resultatkapitlet. Ordene i Tabell 2 har vært gjenstand for kontrolltellinger av begge forfatterne helt opp mot ferdigstilling av artikkelen. Et sentralt forhold i en slik analyse er at vi har med oss en forståelse av at slike styringsdokumenter (uansett fagfelt) oppstår i skjæringspunktet mellom fag og politikk. Språket i dokumentene har både en faglig forankring, og fanger opp politiske målsettinger. Ideene som implisitt uttrykkes vil derfor bidra til å forme hvordan mottageren, det være seg en trener, idrettsleder, kroppspøvinglærer eller skoleledelse, oppfatter sitt mandat på (Bratberg, 2017; Johannessen et al., 2010). Vi anvender Bourdieu (1990) for å analysere hva som dominerer innen idrettsfeltet og kroppspøvingfeltet og mellom dem. Vi tilgodeser

Utdanningsdirektoratet og Norges idrettsforbund som toneangivende organisasjoner i denne studien, ved at vi benytter deres offisielle styringsdokumenter som inngangen til hva som er viktig i de respektive felt.

Resultater

Flere begreper kan betraktes som fellesnevner mellom de to feltene kroppsøving og idrett.. Disse har vi samlet i to overordnede temaer; ‘Feltovergripende’ begreper i styringsdokumentene’ og ‘Subjektrelaterte begreper’ i styringsdokumentene’. Tabell 2 viser hyppigheten av ordene slik de er brukt i de fire planene. Vi vil videre utdype både hvordan vi forstår disse frekvensene, samt hvordan de ulike begrepene blir brukt i tekstene. Vi ønsker å få frem fellesnevner og ulikheter mellom skole og idrett, samt eventuelle endringer i styringsdokumentene. Men først vil vi stoppe opp ved det overordnede identifiserte temaet ‘skole – idrett’.

Skole – idrett

Styringsdokumentene fra begge feltene omtaler det andre feltet; skole-dokumentene omtaler idrett, og idrettsdokumentene omtaler skole. Vi finner likevel en forskjell i hvordan dette fremkommer. Når Utdanningsdirektoratet (Udir) snakker om ‘idrett’ er det med henvisning til idrettsaktiviteter, både i formål og læringsutbytter. En endring i læreplanene, er at man i 2015 henviste til lagidretter og individuelle idretter, mens man bruker fellesbetegnelsen idrettsaktiviteter i læreplanen fra 2020.

Ser vi på ordet ‘skole’, bruker NIF dette for å påberope seg en samfunnsrolle: ‘Norsk idrett har kompetanse innenfor mange områder, og har mulighet til å være en lokal partner med mange organisasjoner, blant annet skolen, arbeidslivet og friluftslivet’ (NIF, 2015, s. 22). Noe lignende; at Udir skulle mene noe om skolens rolle i idretten, er ikke identifisert i vår analyse. Når NIF bruker ‘idretten’ henvises det til NIF som organisasjon, eksempelvis slik: ‘Idretten vil at idrettslagenes kostnader ved bruk av idrettsanlegg skal reduseres gjennom bedre økonomisk forutsigbarhet’ (NIF, 2019, s.12). Og videre: NIF vil ‘i kraft av sin størrelse og posisjon i samfunnet aktivt jobbe for økt fysisk aktivitet også på andre områder utenom idrettslagenes kjernevirksomhet’, inkludert ‘å gi idrett- og aktivitetstilbud til ikke-medlemmer’ og ‘idrett og *fysisk aktivitet i skolen*’ (NIF, 2019, s. 4; vår kursivering). NIF betrakter tilsynelatende

TABELL 2. Forekomst (hyppighet) av sentrale ord i de ulike styringsdokumentene. Enkelte ord presenteres i flere varianter av hovedordet.

Temaer og begreper		IPD 2015-2019 inkludert bilag	Idretten vil' 2019-2023	Læreplan i kroppsøving (2015) KR-01-04	Læreplan i kroppsøving (2019) KRO01-05
Skole og idrett	Skole(r)/skolen	3	1	3	0
	Idrett	20 idretten	32 idretten 1 idrettene	10 idrettsaktivitet 4 idrett 7 idrettar	6 idrettsaktiviteter
<i>Feltnevgripende begreper i styringsdokumentene</i>					
Helse	Helse	17 helse' 1 folkehelse	1 helse	12 helse 1 helsefremmende	11 helse 2 helsefremmende 2 folkehelse
Glede og lek	Glede	10 glede ² 9 idrettsglede	3 glede 5 idrettsglede	2 roisleglede 1 glede	2 bevegelsesglede 1 naturglede
	Lek/leik	1 lek	3 lek 4 leken 1 lekende	6 lek 4 leike	14 leik 3 leike 2 leikar
Demokrati og inkludering	Demokrati	7 demokrati ³ 11 demokratisk 6 demokratiske	1 demokrati 1 demokratisk	0	2 demokrati 1 demokratiske
	Inkludering og muligheter	4 inkludere 6 inkluderende 4 samhold 8 mulighet	5 inkluderende 1 inkluderer 3 mulighet	1 inkludere	3 inkludere 1 inkluderer
	Likeverd	8 likeverd ⁴	0	0	2 likeverd
	Fair play	5 fair play 2 ærlig 5 ærlighet	2 fair play 8 ærlig 2 ærlighet	8 fair play	0

<i>Begreper knyttet til subjektet (elen/utøver) i spyingsdokumentene</i>					
Forutsetninger	Ønsker/behov og forutsetninger	5 ønsker og behov	3 ønsker og behov	5 føresetnader	8 føresetnader
	Kropp	1 kroppsbylde	o	3 kropp 3 kroppen 1 kroppsleg 2 kroppslege 2 kroppsideal	3 kropp 2 kroppen 5 kroppsleg 1 kroppsideal 1 kroppsidentitet
Øve og lære	Øve /trene	1 trene	o	2 trene på	11 øve på 5 trene på
	Lære/læring	o	o	1	22 læring 5 lære
Ferdighet og prestasjon	Mestring	2 mestre 1 mestring	3 mestring	3 meistring	2 livsmeistring
	Ferdighet	1 ferdighet 1 ferdigheter	o	1 ferdighet 9 ferdigheter	15 ferdigheter
	Prestere	4 prestere 1 presterer	2 prestere	o	o

1. Det er et eget kapittel om helse i Bilag 3 'Idrettens verdigrunnlag'
2. Det er et eget kapittel om glede i Bilag 3 'Idrettens verdigrunnlag'
3. Det er et eget kapittel om demokrati i Bilag 3 'Idrettens verdigrunnlag'
4. Det er et eget kapittel om likeverd i Bilag 3 'Idrettens verdigrunnlag'

sitt samfunnsmandat til å gå utover sine medlemmer. Herunder sorterer også formuleringer som at 'idrettsbevegelsen [skal] bidra til en bærekraftig utvikling av kloden' og 'idrettens rolle i å skape utvikling og fred' (NIF, 2019, s. 4). NIFs styringsdokument går altså inn i en politisk tradisjon der de ønsker å bety noe i samfunnet.

Feltovergripende begreper i styringsdokumentene

Styringsdokumenter angir retning for virksomheten i feltet de representerer. De feltovergripende temaene vi har identifisert er Helse, Glede og lek, samt Demokrati og inkludering. I det videre vil vi vise hvordan begrepene både fremstår som fellesnevner, men også nyanserte ulikheter mellom de to feltene.

HELSE

Helse, inkludert varianter av dette, brukes henholdsvis 18 (NIF, 2015) og en gang (NIF, 2019) i idrettsdokumentene. Det mest påfallende er at det fremkommer så mange ganger i IPD, først som en av aktivitetsverdiene allerede på side 2,¹ så mer utdypende: 'Helse skal være en positiv konsekvens av at idretten har en helhetlig tilnærming til mennesket, og gjennom dette fremmer både utøvernes fysiske, psykiske og sosiale helse' (NIF, 2015, s. 29). I *Idretten vil!* derimot finner vi helse brukt bare én gang, da i sammenheng med bærekraftig utvikling (NIF, 2019, s. 5).

I kroppsøvingdokumentene blir helse brukt omtrent like ofte og relativt mye i begge planene, hhv. 13 og 15 ganger i 2015 og 2020. Vi vil påpeke at helse er skrevet frem som både en del av formålet med faget: 'Faget skal bidra til at elevane utvikler kompetanse om trening, livsstil og helse' (Udir, 2020, s. 2); samt konkrete kompetansemål; 'utforske egne muligheter til trening, helse og velvære' (Udir, 2020, s. 8). Nytt i planen av 2020 er at begrepet folkehelse er introdusert i ett av tre nye tverrfaglige temaer (Folkehelse og livsmestring).

GLEDE OG LEK

Vi har slått sammen (bevegelses-)glede og lek/leik fordi de konnoterer egenverdi og frihet. Glede, inkludert varianter av dette, brukes henholdsvis 19 og åtte ganger i idrettsdokumentene, og tre ganger hver i kroppsøvingdokumentene. Lek, i ulike versjoner, brukes mer i skoledokumen-

1 De andre er glede, ærlighet, fellesskap.

tene (10 ganger i 2015 og 19 ganger i 2020), versus en og åtte ganger i idrettsdokumentene. Glede og lek brukes sågar om hverandre i noen av dokumentene; spesielt i *Idretten vil!*: ‘En leken idrett er en idrett med glede. Idrett er lek ... uansett prestasjonsnivå’ (NIF, 2019, s. 8). NIFs visjon er ‘idrettsglede for alle’, som skal ‘prege organisasjonsarbeidet og aktivitetspolitikken ... og skal være den viktigste drivkraften for de som deltar’ (NIF, 2015, s. 4).

I idrettsdokumentene finner vi at idrettsglede i stor grad erstatter det mer generelle ordet glede (se f. eks. NIF, 2015, s. 24). Glede er en av fire verdier som skal gjennomsyre all aktivitet knyttet til NIF.² Glede brukes både om hverdagen i idrettslag, ‘samhold og ekte glede preger hverdagen i idrettslagene. ... Gleden ved å mestre er viktig for alle’ (NIF, 2015, s. 4); og om toppidrettsprestasjoner: ‘Nasjonen skal oppleve stolthet og glede over hva våre beste utøvere presterer’ (NIF, 2015, s. 4). Glede skrives også frem i konteksten livslang bevegelsesglede; NIF påstår at det gjennom barneidretten ‘skapes grunnlaget for livslang glede av idrett og fysisk utfoldelse’ (NIF, 2015, s. 27). I *Idretten vil!* brukes formuleringen ‘Livslang idrettsglede’ eksplisitt (NIF, 2019, s. 10).

I læreplanen knyttes glede knyttet til livslang bevegelse, noe første setning i formålet viser: ‘Kroppsøving er eit allmenndannande fag som skal inspirere til ein fysisk aktiv livsstil og livslang rørsleglede’ (Udir, 2015, s. 2). Tilsvarende finner vi i ‘Fagrelevans og sentrale verdier’ i ny læreplan (Udir, 2020). I 2020-læreplanen knyttes bevegelsesglede til kroppslig læring (sistnevnte er nytt i denne planen): ‘Kroppslig læring handlar om allsidig motorisk læring, utvikling av kroppsmedvit og stimulering til bevegelsesglede’ (Udir, 2020, s. 2). Her knyttes også glede til naturglede, (nytt i denne planen); ‘Uteaktivitet og naturferdsel gir grunnlag for naturglede, respekt for naturen og miljømedvit’ (s. 2).

Ordet lek i læreplanene brukes gjennomgående med referanse til aktivitetsform; ‘Elevane skal utvikle kompetanse gjennom eit breitt utval av lek og aktivitetsformer’ (Udir, 2015, s. 2). Lek knyttes i begge planene til danning, formulert slik i ny læreplan; ‘Leik ... er ein del av den felles danninga og identitetsskapinga i samfunnet’ (Udir, 2020, s. 2).

DEMOKRATI OG INKLUDERING

Demokrati, inkludering, likeverd og fair-play har vi gitt sekkebetegnelsen ‘demokrati og inkludering’. Som Tabell 2 viser, finner vi disse først og fremst i idrettens styringsdokumenter, med totalt 66 benevninger i

² De andre er ærlighet, fellesskap og helse.

2015-versjonen, og 23 i 2020-versjonen. Tilsvarende for kroppsøvingsdokumentene er ni i begge planene.

Idrettsdokumentene bruker særlig inkludering og likeverd om muligheter for deltakelse; ‘alle skal få mulighet til å utøve idrett ut fra sine ønsker og behov, og uten å bli diskriminert på grunn av livssyn, seksuell orientering, funksjonsevne eller etnisk opprinnelse’ (NIF, 2015, s. 32). Dokumentene mellom de to kontekstene er på dette punktet i utakt; lignende formuleringer som i idrettsdokumentene finnes i den generelle delen av læreplanen for 2015-planen, og i verdier og prinsipper i 2020-versjonen, og mindre artikulert i de spesifikke kroppsøvingsplanene. På skolenivå, inkludert i kroppsøving, er det innført et tverrfaglig tema: ‘Demokrati og medborgerskap’ (Udir, 2020).

Det som er mest sammenlignbart er imidlertid fair-play. Mens fair play i idrettsdokumentene knyttes til en ren (doping-fri) idrett, og ofte til toppidrett, er fair play i læreplanen fra 2015 knyttet til respekt; ‘fair play omfatter det å vise respekt for kvarandre i ulike aktiviteter’ (Udir, 2015, s. 3). Fair play fremskrives nærmest som en aktivitet i seg selv; ‘Sentralt i faget står rørsleik, allsidig idrett, fair play, dans, svømmedyktighet og friluftsliv’ (Udir, 2015, s. 2). Ser vil til 2020-planen er fair play ute (se Tabell 2).

Subjektrelaterte begreper i styringsdokumentene

Utgangspunktet for kroppsøving og idrett er elever og utøvere: subjektene som deltar i og er utøvere i feltenes (trenings- og lærings-) aktiviteter. Styringsdokumentene løfter frem dette på ulike vis; forhold som omhandler ‘forutsetninger’, ‘øve og lære’, samt ‘ferdighet og prestasjon’ knyttes til subjektet (eleven/utøveren). Vi vil i det videre vise både hvordan disse begrepene fremkommer som fellesnevner, men også ulikheter.

FORUTSETNINGER

I sekkebetegnelsen forutsetninger samler vi ‘ønsker/behov’ og ‘forutsetninger’, samt ‘kropp’ – som i denne sammenheng må forstås som at utøver/elev som kropp er både subjekt og objekt for trening og læring. Ser vi på ‘ønsker/behov’ og ‘forutsetninger’, som vi har valgt å sidestille, finner vi imidlertid at det er en forskjell mellom både hvor hyppig, og hvordan, de fremskrives i de to feltene. Der idrettsdokumentene bruker ‘ønsker og behov’ henholdsvis fem og tre ganger, bruker kroppsøvingsdokumentene ‘forutsetninger’ fem ganger i 2015 og åtte ganger i 2020.

For eksempel er dette eksplisitt i læreplanen fra 2020, der sitatet 'Kroppsøving er eit sentralt fag for å stimulere til livslang bevegelsesglede og til ein fysisk aktiv livsstil', avsluttes med ordene 'ut frå egne føresetnader' (Udir, 2020, s. 2). I idrettsdokumentene finner vi formuleringer som at det må 'legges til rette for god aktivitet tilpasset ulike ønsker og behov' (NIF, 2019, s. 10).

Mens subjektene forutsetninger – i generelle vendinger – fremstår som viktige i begge feltenes styringsdokumenter, skrives 'kropp' veldig ulikt frem i de to kontekstene. Kropp behandles eksplisitt og nevnes ofte (hhv. 11 og 12 ganger) i læreplanene: I 2015-planens formål står det: 'Faget skal medverke til at mennesket sansar, opplever, lærer og skapar med kroppen' (Udir, 2015, s. 2); mens et læringsutbytte etter 10. trinn i 2020-planen er at elevene skal kunne 'reflektere over korleis ulike framstillingar av kropp i media og samfunnet påverkar bevegelsesaktivitet, kroppsidentitet og sjølvbilete' (Udir, 2020, s. 8). Kropp er derimot lite synlig i idrettsdokumentene – det nevnes én gang i IPD fra 2015; 'Norsk idrett skal være en aktiv pådriver for et positivt kroppsbilde' (NIF, 2015, s. 29), men ikke i *Idretten vil!*

ØVE OG LÆRE

Når man tenker på kontekster der bevegelse og fysiske aktiviteter står sentralt, var det nærliggende å lete etter ord som trene/trening, øve/øving, i tillegg til – spesielt siden det ene feltet er skole – lære/læring. Våre analyser viser at 'å trene' kun er brukt én gang i IPD fra 2015, og ingen ganger i *Idretten vil!* fra 2019. I styringsdokumentene for kroppsøving finner vi 'å øve på' og 'trene på' henholdsvis to (2015) og 16 (2020) ganger. Videre er 'lære/læring' brukt henholdsvis én og 32 ganger i skolens dokumenter, men ikke nevnt i idrettens.

Vi finner lite om 'å trene' i idrettens dokumenter; den ene gangen det er brukt, er det i forbindelse med idrett for ungdom som *ikke* vil 'satse': 'Norsk idrett skal legge stor vekt på å ivareta og utvikle ungdom som ønsker å trene uten store konkurransemessige prestasjonsmål' (NIF, 2015, s. 10). I kroppsøvingsdokumentene knyttes 'trene på' og 'øve på' til ferdighetsutvikling. I siste læreplan er verbet 'øve' enda mer fremtredende enn tidligere, og har i stor grad erstattet 'trene på'. Mens kompetansemål for 10 trinn i 2015-planen er fremskrevet slik: 'trene på og utøve dansar frå ungdomskulturar og andre kulturar, og saman med medelevar skape enkle dansekomposisjonar' (Udir, 2015, s. 6), finner vi i den nyeste planen: 'øve på og gjennomføre danseaktivitetar frå ungdomskulturar og andre

kulturar, og saman med medelevar skape og presentere dansekomposisjonar' (Udir, 2020, s. 8).

Ordene 'lære/læring' er ikke å finne i idrettsdokumentene. Det brukes kun én gang i 2015-læreplanen, mens hele 27 ganger i 2020. I det ene kjerneelementet (Bevegelse og kroppsleg læring) introduseres i 2020-læreplanen kroppsleg læring, som 'handlar om allsidig motorisk læring, utvikling av kroppsmedvit og stimulering til bevegelsesglede' (Udir, 2020, s. 2).

FERDIGHET OG PRESTASJON

Vi har samlet 'mestring', 'ferdighet' og 'prestasjon' til 'ferdighet og prestasjon'. Mestring brukes relativt likt mellom feltene og stabilt gjennom tidsperioden; med henholdsvis tre og tre benevninger i idrettsdokumentene, og tre og to benevninger i kroppsøvingsdokumentene. For eksempel står det i *Idretten vil!*: 'Alle som driver med idrett har et ønske om mestring og forbedring' (NIF, 2020, s. 8). I kroppsøvingsdokumentet fra 2015 brukes mestring (meistring) knyttet til aktivitet, forutsetninger og livslang bevegelsesglede. I formålet står det for eksempel; 'Kroppsøving skal medverke til at elevane opplever glede, meistring og inspirasjon ved å vere med i ulike aktivitetar og i aktivitet saman med andre'. I 2020 er mestring utelukkende benyttet i tilknytning til det nye tverrfaglige temaet Folkehelse og livsmeistring. 'I kroppsøving handlar det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring om å fremje god psykisk og fysisk helse og gi elevane verktøy til å ta ansvarlege livsval' (Udir, 2020, s. 3).

Ferdighet er lite fremtredende i idrettsdokumentene med to benevninger i 2015 og ingen i 2019, mens det i læreplanene fra 2015 og 2020 er hhv. 10 og 15 benevninger. Det nyttes ofte der de grunnleggende ferdigheter omtales i kroppsøvingsplanene. Av de 10 ganger det ble brukt i 2015-planen, var fem av disse knyttet til 'grunnleggende ferdigheter' som 'digitale ferdigheter' eller lignende, mens fem er knyttet til ferdigheter i konkrete aktiviteter. Et kompetansemål er eksempelvis: 'praktisere treningsmetodar for å forbedre ferdigheiter i individuelle idrettar, dans og alternative rørsleaktivitetar' (Udir, 2015, s. 7). Samme tendens finnes i 2020-planen.

Når det gjelder prestere/prestasjon, finner vi disse kun i idrettsdokumentene, fem ganger i IPD fra 2015 og to ganger i *Idretten vil!* fra 2019. Under veivalget 'Inkluderende' står det: 'Idretten skal sørge for trivsel, gode fellesskap og at alle kan delta og prestere på eget nivå og etter eget

ønske' (NIF, 2020, s. 8). Her vil vi trekke frem at 'prestere' brukes oftere enn 'trene'.

Diskusjon

Analysen av styringsdokumenter viser stor overlapp mellom idrettsfeltet og kroppsøvingsfeltet. Overlappen ser ut til å ha en retning; idrett påvirker kroppsøving mer enn vice versa. Det er i tråd med tidligere forskning som viser at det er idrettsaktiviteter som praktiseres i kroppsøving (Moen et al., 2018a) og 'idrettsfolk' som blir kroppsøvingslærere (Moen & Green, 2014); mens det motsatte, indikasjoner på at kroppsøvingslærere dominerer blant trenerne i frivillig idrett, ikke er identifisert (Chroni et al., 2018).³ Tross likheter, som at styringsdokumentenes overordnede intensjon i begge feltene er fysisk aktivitet og livslang bevegelsesglede, finnes det nyanser. De umiddelbare ulikhetene ligger i at kroppsøving er et obligatorisk fag i norsk skole, mens idrett er frivillig og organisert på fritiden. Videre identifiserer vi en endring i forholdet mellom kroppsøving og idrett. Teoretisk betrakter vi kroppsøving og idrett som to felt som berører hverandre. I følge Bourdieu kan felt være gjensidig avhengige, et felt kan være mer avhengig av et annet enn motsatt, eller begge kan være underordnet et større felt eller det politiske maktfeltet (Bourdieu, 1990). Gitt det historiske rotfestet kroppsøving har i idrett, virker idrettens dominans doksisk i kroppsøvingsfelt. Mens tidligere forskning kan forklare denne doxa med at de samme aktørene med en gitt habitus dominerer både innen idrettsfeltet og kroppsøvingsfeltet (Moen, 2011), identifiserer vi i denne studien endringer innenfor kroppsøvingsfeltet. En slik endring eller heterodoks situasjon i feltet betinger en maktbase (Bourdieu, 1990); i det norske kroppsøvingsfeltet er det en feltspesifikk kunnskapsutvikling (se *Nettverk for forskning på kroppsøving og idrettsfag*⁴). Endringene innad i kroppsøving påvirker videre forholdet mellom feltene.

Et konkret funn om forholdet mellom feltene, finner vi i at i 2015-læreplanen ble 'lagidretter' og 'individuelle idretter' benyttet, mens i 2020-planen brukes fellesbetegnelsen 'idrettsaktiviteter'. Vi tolker dette som en avsliping av formuleringene, der læreplanen skal peke mindre på

3 En kartlegging av hvem trenerne er i norsk idrett viser stor spredning mellom ulike utdanninger: Handel/økonomi 924, ingeniør/bygg 619, idrett 486, lærer (ikke spesifisert andel kroppsøvingslærere) 382, helse/medisin 377, samfunnsfag 362 (Chroni et al., 2018).

4 <https://mhfa.no/nettverk-for-forskning-pa-kroppsoving-og-idrettsfag>.

konkrete idretter. Vi antar at den nye planen er mer avslepen fordi man er informert av forskning, og det faktum at den sterke forankringen kroppsoving har hatt til idretten har vært gjenstand for debatt blant kroppsovingsforskere over tiår (Aasland et al., 2017; Moen, 2011, Säfvenbom et al., 2014). Debatten gjorde seg også spesielt gjeldende i utvikling av ny læreplan (Vinje, 2018; Säfvenbom & Rustad, 2018), og som en konsekvens kan vi derfor merke oss at idrett er tonet ned i faget. Vår dokumentanalyse støttes og kan illustreres av prosessen bak utviklingen av den siste læreplanen. Gruppen som utviklet kjerneelementene i faget på oppdrag for Udir foreslo å bruke 'bevegelsesaktiviteter', og at det inkluderte idrettsrelaterte aktiviteter.⁵ Andre fagpersoner ville beholde 'idrett' som begrep i læreplanen. Konklusjonen ble et kompromiss: å bruke begge begrepene; bevegelsesaktiviteter og idrettsaktiviteter. Vi tolker dette som en gryende løsrivelsesprosess for kroppsovingsfeltet fra idrettsfeltet selv om mange ville beholde overlappen. Med Bourdieus (1990) vokabular kan vi identifisere en kamp mellom heterodoksi (ønske om å endre) og ortodoksi (ønske om å bevare det eksisterende selv om muligheten for – og fordelene med – endring er påpekt).

Når det gjelder 'helse' finner vi at i idrettens dokumenter skrives dette frem som at idretten i seg selv er helsefremmede (noe som vel i stor grad kan diskuteres). Dette kan ha sammenheng med at idretten opp gjennom tidene har begrunnet sin legitimitet nettopp gjennom blant annet helse (Skille, 2008, 2010). I skoledokumentene derimot skrives helse først og fremst frem som noe elevene skal utvikle kompetanse i, og særlig skal kunne tenke kritisk tenking omkring. Mens idretten påberoper seg å være helse, skal skolen og kroppsovingsfaget både bidra at elevene lærer om dette fenomenet. Likevel kan det stilles spørsmålsteget ved om kroppsoving (og skolen generelt) er i ferd med å gå i samme retning som idretten, ved at det i ny læreplan er utviklet et tverrfaglig tema 'Folkehelse og livsmestring'. Dette tverrfaglige temaet kan være et signal på at skolen blir nok en aktør i samfunnet (sammen med idretten!?) med mål om å ha et samfunnsmandat for å 'redde folkehelsen' (Borgen et al., 2021; Brattli & Moen, 2020; Madsen, 2020). Selv om kroppsoving og idrett er relativt distinktive felt relatert til helse, kan det se ut som de går mot en mer overlappende forståelse av begrepet – der resultatene viser idrettsdokumenters fokus på positive konsekvenser av fysisk aktivitet og kroppsovingsdokumenters fokus på kompetanse om det samme. Man

5 Personlig informasjon. En av forfatterne satt i kjerneelementgruppa for utvikling av ny læreplan i kroppsoving.

kan spekulere i om kroppsøvingfeltet og idrettsfeltet påvirkes av et allestedsnærværende helsefokus (WHO, 2010) som også påvirker maktfeltet og den politiske elite, som igjen påvirker alle andre felt (Bourdieu, 1990).

Ser vi på 'glede' handler det i idretten om både hvordan det skal prege idrettshverdagen i idrettslagene, gleden ved å mestre, og gleden for en nasjon når utøvere presterer på høyt nivå. Med andre ord kan vi si at glede i idretten skal finne sted på et personlig nivå (mestre), gruppenivå (idrettshverdagen) og på et nasjonalt nivå. Vi finner også at glede knyttes til et livsløpsperspektiv. I kroppsøving er glede også knyttet til et livsløpsperspektiv, samtidig som glede er relatert til læring og danning (kroppslig læring og glede over naturen). I kroppsøving finner vi imidlertid ikke glede knyttet til et gruppenivå, altså glede over å ha kroppsøving eller et nasjonalistisk perspektiv, slik vi finner i idretten. Her skiller altså feltene seg fra hverandre i forståelsen av hva en aktør er (Bourdieu, 1990). Mens kroppsøving har fokus på individet eleven, opererer idretten i sine dokumenter med flere nivåer. Det forklarer kanskje noe av feltenes forskjeller; der idrettsdokumentene er runde i vendingene (om alt fra utøveren til nasjonen) er kroppsøvingfeltets fokus på individet: herunder læring og kropp, som vi kommer tilbake til.

'Demokrati og inkludering' som i våre analyser rommer demokrati, inkludering, likeverd og fair play er godt synlig i begge dokumentene. Det er imidlertid viktig å huske på at; (i) idrett er en frivillig organisasjon som ofte refereres til som skoloring i demokrati, og at (ii) skolens læreplans generelle del har med slike ting. Samlet sett er det derfor ikke overaskende at demokrati og inkludering står sentralt i styringsdokumenter i begge felt (Enjolras & Waldahl, 2009; Schenker et al., 2019); sågar er det i den nye læreplanen skrevet frem som et eget tverrfaglig tema (Udir, 2020). Et interessant funn er likevel knyttet til fair play, et begrep som kommer til syne i begge feltene. Fair play har sitt opphav fra den engelske idretten, og dermed har en sterk idrettshistorisk forankring (Goksøyr, 2011). I 2015 ble imidlertid fair play, med sitt klare opphav fra idrettsfeltet, tatt inn i kroppsøvingen. Mens innhold/aktiviteter og lærere er 'arvet' fra idrettsfeltet uten mye diskusjon (Moen, 2011) – altså doksisk med Bourdieus konsepter – har fair play vært gjenstand for diskusjon i kroppsøvingfeltet før det kom inn i læreplanen. En slik en heterodoks situasjon betinger som nevnt en maktbase som kan rokke ved doxa (Bourdieu, 1990), at kroppsøving har utviklet seg gjennom vitenskapeliggjøring av feltet (Fretland et al., 2020).

Forskere har diskutert hvordan fair play, når det blir tatt inn i læreplanen og undervisningspraksisen, har fått en mer utvidet mening enn den opprinnelige idrettslige forståelsen (Sæle, 2013). Standal og kollegaer (2020) fant for eksempel at i kroppsøving ble fair play 'brukt som en kontrollmekanisme for å styre elevane sin oppførsel' (s. 48). Forfatterne stiller videre spørsmålstegn ved om det å bruke fair play som et virkemiddel for å vurdere elevens orden og oppførsel er å trekke den opprinnelige tolkingen av begrepet noe langt. Med andre ord, der idretten ser ut til å uttrykke en svært snever forståelse av fair play, viser empirisk forskning på kroppsøvingsfeltet at begrepet strekkes langt utover en opprinnelig og idrettslig 'definisjon'. Etter omfattende diskusjoner i kroppsøvingsfeltet ble fair play tatt ut av læreplanen av 2020. Dette er et eksempel på et begrep med opphav i idrettsfeltet ble 'misbrukt' slik at det ble gjort en kraftig innsats for å få det ut i 2020-planen. Det viser hvordan forskning har bidratt til å skape heterodoksi og utvikling i feltet.

Vi finner at begge feltene ser ut til å være opptatt av at eleven/utøveren kommer til de respektive feltene med forutsetninger som lærere/trenere må ta hensyn til. Det vi imidlertid finner interessant er at 'kropp/kroppen' har svært ulik plass i de to feltenes dokumenter. I kroppsøvingsfaget anerkjennes kroppen som både objekt og subjekt for læring (Moen & Rugseth, 2018). I idrett derimot er kropp usynlig i feltets styringsdokumenter. Felles for begge feltene er fysisk aktivitet og bevegelse. Uavhengig av hvordan man forstår kropp (som subjekt, objekt eller sosialt konturert), er det elevene og utøverne som kropp som skal utføre ulike aktiviteter i de to kontekstene. Våre analyser viser at det er en tydelig distinksjon mellom de to feltene på dette punktet. Slik vi ser det er det også et paradoks at idretten synes å være opptatt av utøverens 'forutsetninger', men ikke at de samme utøverne både har og er kropp. En tolking av at det står lite eksplisitt om kropp i styringsdokumentene, er at kropp tas for gitt – er doxa – i idrettsfeltet. Kobler man dette med habitus, kan det virke som sektorenes forskjeller kommer til syne: der det kreves formell utdanning som dermed leder til større bevissthet (Moen, 2011) – om kropp og annet – innen kroppsøvingsfeltet, er idrett del av frivillig sektor med enorm variasjon i treneres bakgrunn og utdanning (Chroni et al., 2018).

Innen idretten er blant annet målet at utøvere (og nasjonen) skal prestere (på ulike nivå). Våre analyser viser imidlertid at styringsdokumentene i liten grad signaliserer hva utøveren skal gjøre *på veien* mot å nå slike mål. Det er for eksempel lite i idrettsdokumenter som vektlegger

at utøverne skal øve, trene og lære, som de fleste uavhengig av nivå og ambisjoner trolig er enige i at må stå sentralt. Igjen er en mulig tolking at det er doxa, det anses som så åpenbart at trening og konkurranse inkludert prestasjon = idrett, og dermed at en uttrykkelig kommunikasjon av det er unødvendig. Eller ikke engang påtenkt blant forfatterne av idrettens styringsdokumenter, ettersom de selv er en del av det doksiske feltet?

I kroppsøvingfagets dokumenter er saken annerledes. Når det ikke overasker at skolens dokumenter fokuserer på 'å lære', kan man spørre hvorfor det er så viktig å skrive det så tydelig i et dokument for en institusjon der alt handler om å lære. 'Læring' brukes om både å femme læring, om videre læring, kroppslig læring og å medvirke til læring. Med et prosessorientert blikk er det interessant at kroppsøving har, fra 2015 til 2020, fått et enda sterkere fokus mot 'veien til målet'. Våre funn støttes av Aasland og kollegaer (2020), som poengterer at verbet 'å øve' har fått en ny og forsterket plass i kroppsøvingen fra 2020. Kanskje er det bevisst blant forfatterne av skoledokumenter å gjøre eksplisitt ting som idrettsfeltet underkommuniserer, nettopp for å distingvere seg? Uavhengig av forfatternes intensjoner (som vi ikke har studert), kan vi med vår empiri hevde at skoledokumentene indikerer en distingvering fra idrettsfeltet på dette punktet.

'Ferdighet og prestasjon' omslutter ordene mestring, ferdighet og det å prestere. Innen idretten knyttes mestring til at det er en forventning om at alle som driver med idrett ønsker å mestre at hver enkelt utøver skal oppnå mestringsfølelse. I kroppsøving skrives det tydeligere frem at det er faget (feltet) som skal bidra til at elevene mestrer. Ferdighet er mye brukt i kroppsøving, men nærmest underkommunisert i idrettsdokumentene. Hvorfor er det slik, når ferdigheter er avgjørende for å kunne mestre og prestere innen idrett? Et paradoks er da at 'ferdigheter', og at elevene skal lære og utvikle ulike bevegelsesferdigheter skrives frem i kroppsøvingens dokumentene. Det er nærliggende å tenke at idrettsfeltet fortsatt setter fotavtrykk i kroppsøvingens feltet, mens idretten selv i liten grad bruker 'ferdigheter'. Ser vi på 'prestere' finner vi dette brukt oftere enn for eksempel 'å trene' i idrettsdokumentene, men ingen av dem er brukt mange ganger. Tatt i betraktning at 'ferdighet og prestasjon' konnoterer nært med idrett, finner vi altså disse i liten grad i dokumentene vi har analysert. At prestasjon ikke er å finne i kroppsøvingens dokumentene, kan bety at det skjer en distinksjon fra idrettsfeltet. Videre kan det at prestasjon ikke blir benyttet i kroppsøving, tolkes som en distingvering

av kroppsovings innad i skolen – tatt i betraktning skolepolitiske strømninger som har mye fokus på skoleprestasjon, internasjonale tester (PI-SA-undersøkelsen) og nasjonale prøver.

Alt i alt kan det virke som dokumentene indikerer at kroppsovingsfeltet er i en løsrivelsesprosess, der man forsøker å løsne det historiske rotfeste man hadde og har til idrettsfeltet. Det er noen konkrete indikasjoner på dette i vår dokumentanalyse, som er i tråd med tidligere forskning (Aasland et al., 2017; Moen, 2011, Säfvenbom et al., 2014; Säfvenbom & Rustad, 2018; Vinje, 2018). For det første fjernes elementer fra idrett, eller de nedtones gjennom en prosess fra doxa til heterodoksi gjennom prinsipielle diskusjoner om hva kroppsoving skal være innen sitt spesifikke felt. At det kun nedtones (ikke fjernes helt) viser at det enda er aktører med det vi kan kalle en idrettsvennlig eller idrettsadvokerende habitus i kroppsovingsfeltet. For det andre viser eksemplet med diskusjonen og konklusjonen om fair play at kroppsovingsfeltet også lykkes i deler av løsrivelsesprosessen. Et tredje eksempel er hvordan læreplanen i kroppsoving fokuserer eksplisitt på læring. Det er kanskje ingen overraskelse, men i sammenheng med det foregående om en løsrivelse fra idrettsfeltet, kan det tolkes som at det jobbes med en bevisst identifisering mot det overordnet skole-, utdannings- eller pedagogisk felt.

Konklusjon

La oss vende tilbake til problemstillingen: *Hvordan kan kroppsoving og idrett forstås som overlappende og distinktive felt?* Vi vil trekke frem to overordnede funn: For det første at idretten tradisjonelt har vært storebroren i forholdet. For det andre virker det som det er en løsrivelsesprosess på gang i kroppsovingsfeltet. Fellesnevnerne mellom de to analyserte feltene, kan forklares av flere – og sammenhengende – årsaker: en historisk, og at de samme aktørene delvis fungerer i begge feltene. Historisk viste vi innledningsvis til hvordan kroppsovingslærerutdanning i Norge i stor grad er initiert av den organiserte idretten som i etterkrigstiden var nært knyttet til politisk makt (Goksøyr 2011; Tønnesson, 1986). Det er derfor kanskje ikke overaskende, som vist i resultatkapitlet, at NIF også i dag påberoper seg å mene noe om samfunnet, inkludert kroppsoving, langt utenfor egne medlemmers idrettsinteresser.

Med det valgte teoretiske perspektiv, har vi identifisert to felt med ulik 'modningsgrad'. Idrett som storebror i en mer uformell sektor har i min-

dre grad behov for å eksplisitt skrive frem og nyansere sin virksomhet. På den andre siden har kroppsøving som et nyere felt som historisk har vært mer avhengig av idrettsfeltet enn vise versa, vært nødt, i stadig økende grad, å tydeliggjøre i sine planverk hva som er feltets sentrale kjerne. I siste læreplan gjøres et eksplisitt forsøk på å distingvere kroppsøvingfeltet fra idrettsfeltet, ved å tone ned idrett og fokusere på eleven og deres læring.

Referanser

- Augestad, P. (2003). *Skolering av kroppen. Om kunnskap og makt i kroppsøvingsfaget*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Borgen J. S., Moen, K. M., Hallås, B. O., Løndal, K. & Gjølme, E. G. (2020). Physical Education and Sport Studies in Norway. I: R. Naul & C. Scheuer (red.), *Research on Physical Education and School Sport in Europe* (s. 361-391). Aachen: Meyer & Meyer Verlag.
- Borgen J. S., Hallås, B. O., Løndal, K., Moen, K. M. & Gjølme, E. G. (2021). Problems created by the (un)clear boundaries between physical education and physical activity health initiatives in school. *Sport, Education & Society*, 26(3), 239-252.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language & symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. & Waquant, L. J. D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2. utgave). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Brattli, V. H. & Moen, K. M. (2020). Kroppsøving og folkehelse. I E. Skille, I. B. Vedøy & K. Skulberg (red.), *Folkehelse. En tverrfaglig grunnbok* (s. 115-129). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Chroni, S., Medgard, M., Nilsen, D. A., Sigurjónsson, S. & Solbakken, T. (2018). *Treneren i Norsk idrett. En nasjonal kartlegging av trenere og trenerrollen*. Elverum: Høgskolen i Innlandet.
- Enjolras, B. & Waldahl, R. H. (2008). *Idrettsdemokratiet – makt og styring i idretten*. Oslo: Novus.
- Fretland, R. N., Lauritzen, Å., Fossøy, J. & Leirhaug, P. E. (2020). Fair play i kroppsøving – styringsreiskap eller danning? *Journal for Research in Arts and Sports Education*. DOI: <https://doi.org/10.23865/up.v14.2069>.
- Goksøyr, M. (2011). *Idrett for alle. Norsk idrett 150 år: 1861-2011*. Oslo: Aschehoug.

- Hill, S., Kerr, R. & Kobayashi, K. (2021): Around the kitchen-table with Bourdieu: understanding the lack of formalization or professionalization of community sports clubs in New Zealand. *Sport in Society*, 24(2), 115-130.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Kitchin, P. J. & Howe, P. D. (2013). "How Can the Social Theory of Pierre Bourdieu Assist Sport Management Research?" *Sport Management Review* 16 (2), 123-134.
- Madsen, O. J. (2020). *Livsmestring på timeplanen. Rett medisin for elevene?* Oslo: Spartacus.
- Moen, K. M. (2011). *'Shaking or stirring?' A case study of physical education teacher education in Norway*. Oslo: Norwegian school of sports sciences.
- Moen, K. M. & Green, K. (2014). Neither shaking nor stirring: A case study of reflexivity in Norwegian physical education teacher education. *Sport, Education & Society*, 19(4): 415-434.
- Moen, K. M. & Rugseth, G. (2018). Perspektiver på kropp i kroppsøving i skolen og i faglærerutdanningen i kroppsøving. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 2, 154-168.
- Moen, K. M., Westlie, K., Bjørke, L. & Brattli, V. H. (2018a). *Når ambisjon møter tradisjon. En nasjonal kartleggingsstudie av kroppsøving i grunnskolen (5.-10. trinn)*. Elverum: Høgskolen i Innlandet.
- Moen, K. M., Westlie, K. & Skille, E. Å. (2018b). The Changing-room in Physical Education as Cross Roads between Fields and Curricula: The Experiences of Norwegian Students. *Sage open* October-December 2018, 1-11.
- NIF (2015). *Idrettspolitisk dokument 2015-2019*. Oslo: Norges idrettsforbund.
- NIF (2019). *Idretten vil! Langtidsplan for norsk idrett 2019-2023*. Oslo Norges idrettsforbund.
- O'Donovan, T., Sandford, R. & Kirk, D. (2015). Bourdieu in the changing room. I Lisahunter, Smith, W. W., & Emerald, E. (red): *Pierre Bourdieu and physical culture*. London: Routledge
- Schenker, K., Linnér, S., Smith, W., Gerdin, G., Moen, K. M., Philpot, R., Larsson, L., Legge, M. & Westlie, K. (2019). Conceptualising social justice - What constitutes pedagogies for social justice in HPE across different contexts? *Curriculum Studies in Health and Physical Education*, 10(2), 126-140.
- Standal, Ø. F., Moen, K. M. & Westlie, K. (2020). 'Ei mil vid og ein tomme djup'? – ei undersøkning av innhald og undervisning i kroppsøving på ungdomstrinnet i Norge. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 4(1), 34-51.
- Säfvenbom, R. & Rustad, M. C. (2018). Hva skal elevene lære i kroppsøving? *Forskning.no* 12. april 2018 (<https://forskning.no/skole-og-utdanning-trening-politikk/debattinnlegg-hva-skal-elevene-laere-i-kroppsøving/1159083>).

- Säfvenbom, R., Haugen, T. & Bulie, M. (2014). Attitudes toward and motivation for PE. Who collects the benefits of the subject? *Physical Education and Sport Pedagogy*, s.1–18.
- Sæle, O. R. O. (2013). Fair play i kroppsøvingfaget i lys av aristotelisk dydsetikk. Etikk i praksis – *Nordic Journal of Applied Ethics*, 7(1), 88–104.
- Taylor, B. & Garratt, D. (2010). The Professionalisation of Sports Coaching: Relations of Power, Resistance and Compliance. *Sport, Education and Society* 15(1), 121–139.
- Tønnesson, S. (1986). *Norsk idretts historie. Folkehelse, trim, stjerner. 1939-1986*. Oslo: Aschehoug.
- Udir (2015). *Læreplan i kroppsøving* (KRO01-05). Oslo: Utdanningsdirektoratet. (<https://data.udir.no/klo6/v201906/laereplaner-lk20/KRO01-05.pdf?lang=nno>).
- Udir (2020). *Læreplan i kroppsøving* (KRO1-04). Oslo: Utdanningsdirektoratet. (<http://data.udir.no/klo6/KRO1-04.pdf>).
- Vinje, E. E. (2018). Ikke fjern ballspill og idrettsaktiviteter fra gymmen. *Forskning.no* 6. april (<https://forskning.no/barn-og-ungdom-helse-kronikk/ikke-fjern-ballspill-og-idrettsaktiviteter-fra-gymmen/1159220>)
- World Health Organization (WHO). (2010). *Global recommendations on physical activity for health*. Geneva: World Health Organization. (<http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/9789241599979/en/>)
- Aasland, E., Walseth, K. & Engelsrud, G. (2017). The changing value of vigorous activity and the paradox of utilising exercise as punishment in physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2, 490–501.
- Aasland, E., Moen, K. M. & Mathisen, G. E. (2020). Et fornyet kroppsøvingfag – noen fagdidaktiske betraktninger. *Bedre skole*, 1(32), 36–40.

